

YANGI O‘ZBEKISTONDA TA’LIM VA ILM SOHALARI RIVOJLANISHNING YANGI DAVRIDAGI MUHIM ASOSLARI

ISMOILOV Najmiddin Boysoatovich

Termiz davlat pedagogika instituti
falsafa va ma’naviyat asoslari kafedra o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.24412/2181-2993-2023-1-81-88>

ANNOTATSIYA

Muallif o‘z maqolasida O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohaslarini yanada rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari haqida so‘z yuritib, mavzuni ochib berishga harakat qilgan. So‘nggi yillarda mamlakatda ta’lim-tarbiya tizimining sifati va samaradorligini oshirish, bog‘cha tarbiyalanuvchilari, o‘quvchi va talaba yoshlarda zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, ta’lim tizimlari hamda ilm-fan sohasi o‘rtasida yaqin hamkorlik va integratsiyani, ta’limning uzviyligi va uzluksizligini ta’minlash borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Kalit so‘zlar: hamkorlik va integratsiya, milliy ta’lim tizimi, malaka oshirish tizimini «hayot davomida o‘qish» tamoyili, elektron resurslar va masofaviy ta’lim, Milliy o‘quv dasturi, hayotiy ko‘nikmalar, interfaol metodlar.

АННОТАЦИЯ

В своей статье автор рассказал об основных направлениях дальнейшего развития сферы образования и науки в новый период развития Узбекистана и попытался раскрыть тему. В последние годы в целях повышения качества и эффективности системы образования в стране, формирования современных знаний и навыков у воспитанников детских садов, воспитанников и студентов ведется тесное взаимодействие систем образования и сферы науки и системная работа по обеспечению интеграции, целостности и непрерывности образования.

Ключевые слова: сотрудничество и интеграция, национальная система образования, принцип обучения на протяжении всей жизни, электронные ресурсы и дистанционное образование, Национальная учебная программа, жизненные навыки, интерактивные методы.

ABSTRACT

In his article, the author talked about the main directions of further development of the fields of education and science in the new development period of Uzbekistan and tried to reveal the topic. In recent years, improving the quality and effectiveness of the education system in the country, forming modern knowledge and skills in kindergarten students, pupils and students, close cooperation between educational systems and the field of science and systematic work is being carried out

to ensure integration, integrity and continuity of education.

Key words: cooperation and integration, national education system, "lifelong learning" principle of qualification improvement system, electronic resources and distance education, National curriculum, life skills, interactive methods.

KIRISH (Introduction)

Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim sifatini yanada oshirish borasida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada o'qituvchining dars samaradorligini oshirish, yuqori natijalarga erishishi uchun barcha sharoit va imkoniyatlar mavjud. Dars sifatini oshirishda o'qituvchining darslarni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etishi muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "Yana bir muammoni hal etish g'oyat muhim sanaladi: bu professor-o'qituvchilarning kasbiy saviyasi, ularning maxsus bilimlaridir. Bu boradagi ishlarni amalga oshirish zarurligini ta'kidladi. ta'lim olish, ma'naviy-ma'rifiy yetuklik va haqiqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonlariga faol hissa qo'shadigan muhit"¹, — deyiladi xabarda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR (Discussion and results)

So'nggi yillarda mamlakatimizda ta'lim tizimining sifati va samaradorligini oshirish, bog'cha tarbiyalanuvchilari, tarbiyalanuvchilar va talabalar o'rtasida zamonaviy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, ta'lim tizimi va ta'lim sohasining yaqin o'zaro hamkorligi va integratsiyasini ta'minlash borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. fan, shuningdek, ta'limning yaxlitligi va uzluksizligini ta'minlash.

Shu bilan birga, mamlakatimiz ta'lim tizimining bugungi ahvoli uni zamon talablarini hisobga olgan holda modernizatsiya qilish, yoshlarni yuksak bilimli, jismonan va ma'naviy jihatdan sog'lom insonlar etib tarbiyalash, rahbar va kadrlar nufuzini oshirishning zarur shartidir. o'qituvchilar. ta'lim muassasalari, ularning samarali faoliyat ko'rsatishi shart-sharoit yaratish bo'yicha izchil chora-tadbirlarni talab etadi.

Bu borada Prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning 2020-yil 6-noyabrda PF-6108-sonli va 2022-yil 11-maydagi navbatdagi farmoni qabul qilindi. Unga ko'ra, mamlakatimizda ta'lim va ilm-fan sohasini takomillashtirish, jamiyatimizda o'qituvchi va murabbiylarga, ilmiy va ijodkor ziyolilarga hurmat-ehtiromni yanada

¹ Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent, 2017, 45-b.

oshirish, o'quvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, bunda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish maqsadida tizim.

O'zbekistonning yangi taraqqiyoti davrida mamlakatimiz taraqqiyoti yo'lida yangi tashabbus va g'oyalarni ilgari surish va ularni hayotga tatbiq etishga qodir bo'lgan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega, ta'lim muassasalarining bitiruvchilarini yetuk kadrlarning yangi avlodini tarbiyalash ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. ta'lim va fan sohalarini yanada rivojlantirish, ta'lim tashkilotlari bitiruvchilari zamonaviy kasb-hunar egalari bo'lishlari uchun ularning zarur ko'nikma va bilimlarga ega bo'lishini shakllantirish, ta'lim dasturlari va standartlarini optimallashtirish, ta'lim muassasalari rahbarlari, pedagog va murabbiylarning mavqei va mavqeini oshirish; , Jamiyatimizdagi professor-o'qituvchilar va fan sohalarini vakillari, ularning faoliyati samaradorligi, kasbiy mahorati va professor-o'qituvchilari faoliyatidan kelib chiqqan holda ularning mehnati va moddiy rag'batlantirishini to'g'ri baholab, samaradorligini muntazam oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, malaka oshirish tizimini takomillashtirish asosida "Hayot davomida o'rganish" tamoyili, ilmiy va ta'lim faoliyatini ta'minlashda xususiy sektorning rolini kengaytirish. xizmatlar, hududlarda nodavlat ta'lim tashkilotlarini tashkil etish orqali raqobat muhitini yaratish, ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, ta'limni boshqarishni avtomatlashtirish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda kompleks tahlil qilish tizimini yaratish, elektron ta'lim tizimini yanada rivojlantirish; resurslari va masofaviy ta'lim, ta'lim, axborot texnologiyalari sohasidagi kasblarni targ'ib qilish, fanni iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylantirish, ilmiy tadqiqotlar ko'lamini kengaytirish, iqtidorli yosh olimlarning innovatsion faoliyatini rag'batlantirish; mavjud ilmiy tashkilotlar salohiyatini yanada mustahkamlash va rivojlantirish, yuqori samarali xalqaro tajribani ta'lim tizimiga, rivojlanayotgan respublika ta'lim tashkilotlariga joriy etish bo'yicha nufuzli xalqaro reytinglardan joy olish bo'yicha tizimli ishlar ko'zda tutildi.

Shuningdek, Sifatni nazorat qilish davlat inspeksiyasi bilan birgalikda 2021-yil 1-martgacha malakali o'qituvchilar, tadqiqotchilar, psixologlar va xorijiy mutaxassislarni (jumladan, Finlyandiyadan malakali mutaxassislarni) jalb etgan holda Milliy o'quv dasturini (keyingi o'rinlarda Dastur) ishlab chiqish. ta'lim, asosiy ta'lim rejasini takomillashtirish va o'zaro bog'liq fanlarni integratsiyalashgan holda ularning sonini optimallashtirish, o'quvchilarni kelajak hayotiga tayyorlash va ularning bilim va ko'nikmalaridan amaliy foydalanish uchun malaka talablarini ishlab chiqish, darslar bo'limida fanlararo va davriylikka to'liq rioya qilgan holda ta'lim dasturlari izchilligini ta'minlash, o'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma, ish

daftarchasi va multimedia ilovasi bilan yangi avlod darsliklarini kompleks yaratish va nashr etish, o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilimlarni baholash. tabiiy fanlar, shuningdek, savodxonlik, malaka va shaxsiy sifat hamda kasblar, foizlarni aniqlash tizimini joriy etish, 2021-yil 1-mayga qadar Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi va Ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligi dasturning Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va shaharlar hokimliklari bilan birgalikda ilmiy-tadqiqot va ta'lim muassasalarida ekspertizadan o'tkazilishi va jamoatchilik muhokamasiga kiritilishini ta'minlasin.

Toshkent shahridagi asosiy ta'lim muassasalarini belgilab, dasturni 2021/2022 o'quv yilida ularning ta'lim jarayoniga sinov tariqasida 2021-yil 1-martdan boshlab pedagog kadrlar tayyorlaydigan oliy ta'lim muassasalari, hamda xalq ta'limi sohasida faoliyat yurituvchi rahbarlar, mutaxassislar va o'qituvchilarning (quyidagi lavozimlarda – xalq ta'limi xodimlari) litsenziyalangan nodavlat ta'lim tashkilotlari malaka oshirish huquqini ta'minlasin, bunda xalq ta'limi xodimlari o'z xohishiga ko'ra qayta tayyorlansin. Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish hududiy ta'lim va malaka oshirish markazlarida, pedagog kadrlar tayyorlaydigan oliy ta'lim muassasalarida yoki litsenziyaga ega bo'lgan nodavlat ta'lim tashkilotlarida malaka oshirish imkoniyati, oliy ta'lim muassasalari va nodavlat ta'lim tashkilotlarining professor-o'qituvchilar malakasini oshirish bilan bog'liq xarajatlari, ushbu maqsadlar uchun Xalq ta'limi vazirligiga davlat byudjetidan ajratiladigan mablag'lar qoplanishi belgilandi.

Maktab o'quvchilarining bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash, o'qituvchilik kasbining nufuzi va pedagog kadrlar sifatini oshirish, maktab o'quvchilarining bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, o'quv-uslubiy majmualar, darsliklar va o'quv-uslubiy majmualarni takomillashtirish maqsadida vaqt, Xalq ta'limi muassasalarining xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy modellarini yaratish to'g'risida, shuningdek, Yangi O'zbekistonni 2022-yilda rivojlantirish strategiyasini amalga oshirishga oid davlat dasturiga muvofiq 2022-2026-yillarda Xalq ta'limini rivojlantirish milliy dasturi tasdiqlandi.

Unga ko'ra, maktab ta'limining ilg'or jahon tajribasi asosida ishlab chiqilgan Milliy o'quv dasturini to'liq tatbiq etish hamda mahalliy va xorijiy mualliflar tomonidan yaratilgan zamonaviy darsliklarni amaliyotga joriy etish, o'qituvchilik kasbining jamiyatdagi nufuzini oshirish, pedagoglar uchun qulay ijtimoiy sharoitlar va o'qituvchilar tomonidan ularning mehnatini munosib rag'batlantirish, yoshlarga ta'lim va tarbiya berish, ularning mamlakatimizda mas'uliyatini oshirish, ularning uzluksiz malaka oshirishga bo'lgan ehtiyojini oshirish, ta'lim muassasalari uchun

milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish, etakchi maktab direktorlari va namunali o'qituvchilar uchun mezonlar va ular asosida rahbar va pedagoglar faoliyatini baholash, umumta'lim maktablarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tizimli tashkil etish, ushbu yo'nalishda doimiy monitoring, baholash va prognozlash mexanizmlarini yo'lga qo'yish, bu borada oila, ayniqsa, ota-onalarning rolini oshirish; bolalarga ta'lim va tarbiya berish, o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni kasb-hunarga yo'naltirish tizimini takomillashtirish, alohida ta'limga muhtoj bolalarni xalq ta'limi tizimiga integratsiyalashuvini kuchaytirish va inklyuziv ta'lim jarayonlarini jadallashtirish, umumiy o'rta ta'limda barcha axborot almashish jarayonlarini xalq ta'limi tizimini boshqarish bo'yicha yagona dasturiy kompleks orqali amalga oshirish va bu boradagi elektron davlat xizmatlari ko'lamini kengaytirish. tumanda umumiy o'rta ta'lim muassasalariga davomatni optimal darajaga yetkazish, maktablarni zamonaviy namunalar asosida qurish, rekonstruksiya qilish va ta'mirlash, zarur jihozlar bilan ta'minlash. Demak, yagona milliy o'quv dasturi umumiy o'rta ta'lim tizimida qo'llaniladigan me'yoriy hujjatlar (tayanch o'quv rejalari, o'quv dasturlari, darsliklar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar) uchun asos hisoblanadi.

Yagona milliy o'quv dasturining maqsadi – olingan bilimlardan hayotda foydalana oladigan va zamonaviy jamiyatda o'zini topa oladigan shaxsni tayyorlashdir.

Shunday qilib, o'quvchilarda ijtimoiy moslashuv va faol fuqarolik kompetensiyasi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni bilish, shaxs sifatida o'zligini anglash va ifodalash kompetensiyasi shakllanadi.

Yangi Milliy o'quv dasturining afzalligi shundaki, u real hayot bilan hamohang, o'qitish amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga asoslangan, hayot qiyinchiliklarini real imkoniyatlarga aylantirishga qaratilgan, ijtimoiy xilma-xillikni baholashga qaratilgan, Milliy o'quv dasturi samaradorligi kafolatlangan, kompetentsiyalar darslarda, dasturning ta'lim jarayoni ishtirokchilarida shakllantiriladi, shu jumladan talabalar uchun qulaylik, ijtimoiy moslashuvchanlik va faol fuqarolikni aks ettirish nuqtai nazaridan afzalroqdir.

Shunday ekan, Milliy o'quv dasturini amalga oshirishda birinchi navbatda o'qituvchi yaxshi ma'lumotga ega bo'lishi va yangi metodlar bilan qurollangan bo'lishi kerak.

Mamlakatimizda yangi avlodni tarbiyalashdek mas'uliyatli vazifa eng avvalo o'qituvchi zimmasiga tushadi. Bu ustoz ertaga bizning o'rnimizni egallab, yurtimizning yorug' kelajagi yo'lida xizmat qiladigan yoshlarning ma'naviy dunyosini shakllantiradi. Uning cheksiz mehnati beqiyos xizmatidir. Yosh avlodni

bilimli, savodli, ma'nan yetuk, jismonan sog'lom etib tarbiyalashda o'qituvchining o'rni juda muhim. Farzand ertangi kunning umidi, uning kelajagi bor. Mustaqilligimizning ilk kunlaridanoq farzandlarimizni har tomonlama barkamol avlod bo'lib voyaga yetkazishga katta e'tibor qaratilmoqda. Shu bois ham bugungi o'qituvchilar mamlakatimizda yaratilgan barcha imkoniyatlardan unumli foydalanishi, hech kimga bo'ysunmay, zamonaviy ilm-fan sirlarini idrok etishda ta'lim samaradorligini oshirish yo'lida samarali mehnat qilishi zarur.

Bugungi kunda o'qituvchi qanday bo'lishi kerak? Zamonaviy o'qituvchi tinimsiz mehnat qilishi, har tomonlama yangilikka intilishi, teran fikrlashi, ijodkor o'qituvchi bo'lishi, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish, yoshlarni ma'naviyatga yetaklash, mukammal insoniy fazilatlarga ega bo'lish. U har jihatdan yetuk, o'z shogirdlariga yuksak o'rnak bo'la oladigan ustoz bo'lmog'i lozim. Bizning fazilatimiz bola tarbiyasi va kamolotiga g'amxo'rlik qilishda, bu mas'uliyat ustoz zimmasiga yanada yuksaladi. Bejizga Disterveg "har qanday ta'limning asosiy omili o'qituvchi va uning fikr dunyosidir" deb aytgan.

O'qituvchi o'z shogirdining yetukligi orqali kelajak avlod poydevorini quradi. O'qituvchi zamon bilan hamnafas bo'lishi, zamon bilan hamnafas bo'lishi kerak. Chunki buni zamonaviy fan taraqqiyoti talab qilmoqda. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat o'z sohasining mutaxassisi bo'lishi, balki boshqalarni qiziqtirgan barcha sohalaridagi so'nggi yangiliklardan xabardor bo'lishi kerak. Har qanday sohada mustaqil fikr bildirish kerak. Zamonaviy o'qituvchi o'z bilimi, tashqi ko'rinishi, ichki ma'naviy dunyosi bilan shogirdlariga o'rnak bo'lishi, o'qituvchi o'quvchilar qalbiga yo'l topa oladigan, har narsada shogirdlariga o'rnak bo'lishi kerak.

XULOSA (Conclusion)

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, o'qituvchi zamonaviy darslarni tashkil eta olishi va o'tkaza olishi, darsda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalana olishi zarur. Yoshlarni zamonaviy ta'lim-tarbiya metodlari asosida mustaqil fikrlashga o'rgatish muhim ahamiyatga ega, chunki bu tuyg'uga ega bo'lib, ularda intellektual qobiliyatlar rivojlanadi, mustaqil fikrlashga ega bo'ladi, o'z fikrini bayon etishga o'rganadi. Masalan, interfaol usullardan foydalanganda talabalar guruh, jamoa va yakka tartibda muhokamalarda qatnashishni o'rganadilar. Ular mavzu muammosini hal qilish uchun o'quv faoliyatining mohiyatini his qiladilar va bu ular uchun foydali ekanligini tushunadilar, mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantiradi, mustaqil ravishda ko'pchilik orasida o'z fikrini bildiradi, muammoga o'z munosabatini bildiradi. ko'rib chiqilmoqda.

Agar o'quvchi ta'lim faoliyatining mohiyatini ko'rmasa, tarbiyaviy maqsadni amalga oshirmasa, o'qituvchi tomonidan qo'yilgan vazifalarni tushunmasa va qabul

qilmasa, uning bajaradigan barcha harakatlari majburlash va bosim ostida sodir bo'ladi. Uning bilimi rasmiy bo'ladi, uning pedagogik faoliyati esa umidsiz formalizm mazmuniga ega bo'ladi. Ma'lumki, ularni o'zlashtirgan bilimlarini amalda qo'llashga o'rgatib olsak, o'quvchida mustaqil bilim olish ko'nikmalari shakllanadi. Bu faqat darslik mazmunidan ba'zi ma'lumotlarni ko'r-ko'rona yodlash emas, balki o'quvchining shaxsiy, sub'ektiv tajribasiga asoslangan haqiqiy bilimdir. Bizning bu fikrimiz bundan 2500 yil muqaddam buyuk xitoy faylasufi Konfutsiyni "Agar shunday desang, unutamani"² degan hikmatiga mos keladi. Menga ko'rsatsang, eslayman. O'zim bajaraman – tushunaman." Inson doimo subyektiv bo'ladi. Interfaol usullardan foydalanish jarayonida o'quvchi ma'lum bilimlarga befarq bo'la olmaydi.

O'zbekiston taraqqiyotining yangi davrida ta'lim va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari sifatida yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega, yuksak salohiyatga ega yangi avlod kadrlarini tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. yurt ravnaqi yo'lida yangi tashabbus va g'oyalarni ilgari surish va ularni hayotga tatbiq etish dolzarb vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. 2017 — 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoev. Toshkent sh., 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son
2. Avazov Komil Holliевич, Spiritual and Moral Aspects of the Formation of a sustainable Society International Journal of Humanities Social Sciences and Education 2017, 4(10): 1-9.
3. Komil Avazov Internal and external threats of modernity, security and stability of the modern society and their affinity//The article was presented for the publication in the bulletin Russia and the Moslem World. //Russia and the moslem world. 2017. №3 (297).
4. Mallaev O. Yangi pedagogik texnologiyalar. - T., 2000.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. "Xalq so'zi" gazetasi. 2017 yil, 21 aprel, № 79 (6773)
6. Ilyasovich, P. S. (2020). The legitimacy of power structures as the factor for the threat resistance of society. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(2), 913-919.

² Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitishda yoshlarning ijtimoiy faolligi va barkamolligini shakllantirish muammolari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari, Qo'qon, 2008, 11-12 iyun, 95-bet.

7. Авазов, К. Х. (2015). Воспитание профессиональной компетентности как актуальная психолого-педагогическая проблема. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, (3-2), 36-39.
8. Азизходжаева Н.Н. Педагогические технологии и педагогическое мастерство. Т.: ТГПУ им. Низами, 2003.
9. Баубекова Г.Д., Халикова Г.М. Образование: опыт, проблему, перспективу. – Т., 2001.
10. Кадыров У.Д., Авазов К.Х. Современные аспекты формирования сознания личности в обеспечении устойчивого развития общества// *Интернаука*. 2021. № 3-1 (179). С. 53-54.
11. Курбонов Т. Влияние современной цивилизации на национальный менталитет узбеков// *Россия и мусульманский мир*. 2020-1(354). 45-49 б.